

**Conferința de Toamnă
2014
Anul Comemorativ al Sfinților Martiri Brâncoveni**

**Constantin Brancoveanu
-ctitor de cultură romanească și lăcașuri de □nchinare-**

Pr. Gorgan Gabriel

Constantin Brancoveanu

-ctitor de cultură românească și lăcașuri de □nchinare-

„In multe chipuri și □n multe rânduri Domnul Dumnezeu a căutat cu milă spre neamul nostru românesc. De la Dumnezeu ne-a venit □ntotdeauna ajutorul Său și El a ridicat din mijlocul nostru un lung șir de bărbați desăvârșiți care ne-au scăpat din nevoi și ne-au arătat drumul cel drept al vieții celei bineplăcute oamenilor și lui Dumnezeu.” □

Din șirul acestor „bărbați desăvârșiți” fac parte și Voievozii, care ca niște trimiși de sus ne-au apărat legea când ne aflam la strâmtoare din pricina altor neamuri vrășmașe. Dacă biruiau pe păgâni, ei □nălțau rugăciuni la Dumnezeu, dacă erau biruiți considerau că Dumnezeu i-a pedepsit pentru mulțimea păcatelor lor. Biruințele le □ncununau prin zidiri de biserici și de mănăstiri. Dacă erau vremuri de pace și de liniște, voievozii □ngrijeau de popor, făceau judecăți drepte, ridicau școli și scoteau de sub tipare cărți de slujbă. Când vrășmașii le cereau voievozilor să-și □ngenuncheze țara, ori să se lepede de credința lor strămoșească, atunci ei alegeau să moară □n chinuri, decât să facă acest lucru urât de oameni și de Dumnezeu.²

Din acest șir de voievozi, făcători de bine și purtători de credință vie, care au suferit mucenicia face parte și Constantin Vodă Brâncoveanu, Domnul Țării Românești.

Primii ani din viața pamântească a lui Constantin Brâncoveanu

Din documentele vremii aflăm de bunăstarea materială și duhovnicească a familiei în care s-a născut Sfântul Voievod Brâncoveanu. Astfel, bunicul dinspre tată, se numea Preda Brâncoveanu și era postelnicul din vremea lui Matei Basarab, fiind căsătorit cu nepoata de soră a lui Matei Basarab era foarte bogat, încât cunoscutul călător Pavel din Alep mărturisea că fusese „foarte bogat și fără de pereche în această țară”³. Acesta ctitorise Mănăstirea Dintr-un Lemn cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” (1634-1635) și Mănăstirea Brâncoveni.

Tatăl său, s-a numit **Papa Brâncoveanu**, și era la fel de bogat, acesta ajunge postelnic prin căsătoria cu **Stanca**, fiica postelnicului Constantin Cantacuzino, ginerele lui Radu Șerban, înrudit cu Mihai Viteazul.⁴

Copilăria lui a fost însă greu încercată, pentru că □n **1655**, la vârsta de numai un an el a rămas orfan, pentru că tatăl său, Papa Brâncoveanu a fost ucis în casele sale din Dealul Mitropoliei timpul răscoalei dorobanților, ridicați împotriva domniei, fiind socotit complotist.

Astfel viitorul domnitor va fi crescut de mama sa **Stanca**, dar și de bunica după tată, **Păuna Greceanu** și mai ales de unchiul **Constantin Cantacuzino**, căruia i se adresa cu apelativul „tată”. Copilăria la București, în casele părintești, aproape de curtea domnească, a putut deprinde atât învățătură bisericească cât și profană, cunoștea limbile clasice precum și limba turcă.

„Din caligrafia admirabilă a scrisorilor lui, se vede creșterea îngrijită pe care a primit-o, având aceeași aplecare pentru citire, aceeași tendință de a îndemna spre lucrări literare, același gust pentru scrierile istorice, același simț pentru artă, ca unchiul său Stolnicul”⁵

Educația pe care a primit-o, l-a ajutat să pătrundă tainele scrierilor patristice și să își dorească să trăiască ca un creștin autentic. Acest fapt devine evident mai târziu în multele ctitorii ale sale, în dorința de a tipări și a răspândi scrierile patristice, dar și în modul în care și-a crescut și educat proprii copii.

Frumusețea caracterului său dublată de cultura sa vastă a fost binecuvântată de Dumnezeu și de o mare avere pe care viitorul voievod a știut bine să o chivernisească. Toate acestea au putut fi prerogativele care l-au ajutat să urce în cariera sa diplomatică. Astfel, la numai **20 de ani în 1674**, el a ajuns „**vftori postelnic**” (al doilea postelnic), pentru ca mai apoi **1676** să devină „**vftori logofăt**”, iar □n **1678**, mare agă (comandant al trupelor și

răspunzător de paza capitalei), apoi ispravnic de scaun, mare postelnic și, în **1682, mare spătar**, funcție similară celei de ministru al apărării naționale din vremile noastre.⁶ „*Stăpân pe o avere mare, frumos și isteț, împodobit cu învățatură și versat în afacerile țării, întrunind în persoana sa drepturile la tron ale celor mai vechi familii, Brâncoveanu care atunci avea 35 de ani, era socotit de Șerban Cantacuzino însuși că ar putea să îi fie urmaș, dacă soarta n-ar îngădui propriului său fiu, Gheorghe, să fie în vârstă, în clipa când s-ar isprăvi stăpânirea părintească*”⁷

Alegerea ca domn a lui Constantin Brâncoveanu 1688

Contextul înscăunării Sfântului Constantin Brâncoveanu a fost unul extrem de complex. Imediat după moartea lui Șerban Cantacuzino au început lupte aprige pentru putere, văduva răposatului, doamna Maria, era dornică să-l încoroneze pe fiul ei, minor, Gheorghe. Între timp, la Palatul Mitropoliei din București, grupul boierilor și clericilor dominați de frații răposatului domn, Constantin stolnicul și Mihai, marele spătar, a decis alegerea și impunerea ca domn a lui Constantin Brâncoveanu fără aprobarea Porții otomane și a împăratului de la Viena. Nu s-a mai așteptat aprobarea numirii unui nou domnitor, datorită pericolului iminent ca în perioada de vacantare a tronului domnesc, țara să fie ocupată fie de turci, fie de ruși sau de austrieci.⁸

Caracterul său, priceperea și firea sa interioară pașnică și blândă au fost motivele care au dus la alegerea lui ca domn, după cum mărturisesc cronicile vremii: „*Și făcură socoteală că Constantin logofătul Brâncoveanu este de neam de al lui Matei vodă și are și alte bunătăți, blândeți și altele; si au zis să-l ridice pre dânsul domn, că și om este în vârstă, de va putea chivernisi domnia cum să cade, în vreme ce este țara ocolită de oști și de primejdii și se ridicară cu toții din curtea domnească și merseră la Mitropolie, unde este obiceiul a să pune domnii și îndată ce au sosit acolo ziseră cu toții: Logofete, noi cu toții pohtim să ne fii domn! El zise: Dar ce aş vrea eu domnia, de vreme ce ca un domn sânt la casa mea, nu-mi trebuiește să fiu mai mult! Iar ei ziseră: Te rugăm, nu lăsa țara să o strice alți oameni răi sau nebuni, ci fi-ne Domn! Și-l luară de mâini ...*”⁹

Cronica lui Radu Greceanu descrie amănunțit alegerea și întronizarea sa ca domn al Țării Românești insistând pe faptul că noul ales nu și-a dorit această demnitate: „*...De vreme ce au murit Șarban Vodă, boierii cei mari, carii se întâmplase a fi în București, s-au strîns toți în spătăria cea mică, fiind și patriarhul Doinisie, era și vlădica Theodosie mitropolitul țării și s-au sfătuit pe cine vor pune domn în urma lui Șarban Vodă, si ziceau că nu este bine să facă zăbavă a nu pune domn și nu este bine să meargă la Poarta turcească să ceară domn....Și făcură socoteală că Constandin logofătul Brîncoveanu este neam de al lui Matei Vodă și are și alte bunătăți, blîndețe si altele; si să-l ridice pre dînsul domn, ... Si întrară în biserică, de i-au citit molitfele de domnie și au mers de i-au sărutat toți mîna, zicîndu-i La mulți ani. Deaci făcînd aceasta, era acolo și părintele patriarhul Dionosie și vlădica.*”¹⁰

Dar, Brâncoveanu, știind cât de schimbătoare erau sufletele boierilor, cât de mari erau conflictele de interese și că intrigile împotriva domnului curgeau la Poartă și la curțile europene, acolo în biserica de la Curtea domnească, îi pune pe toți boierii să-i jure credință:

„*Începu să zică domnul : Boeri dumneavoastră, bine știți toți că eu am fost la casa mea ca un domn, trăiat-am cum am vrut, nimic lipsindu-mi si domniea aceasta eu nu o pohtesc, ca să nu-mi înmulțesc grijile si nevoile, ci dumneavoastră m-ați pohtit și fără voea mea m-ați pus domn în vremi ca aceste turburate, încungiurați de oști de vrăjmași : și dar*

acum iar întreb : este-vă cu voea tuturor? Acieași tot răspunseră: Toți vom, toți pohtim. Zise iar : Deaca pohtiți toți, mi-e voea și mie să-mi dați un jurământ înaintea lui Hristos precum veți fi cu dreptate și de ar veni vreo primejdie domnii mele, despre vreo parte, să stați cu mine toți. Și ziseră toți să fie așa și merseră boerii cei mari întâi la icoană și începu logofătul al doilea a zice jurământ pe o foaie de hârtie, scris precum îl socotise mai nainte și după ce au sfârșit zisa, precum fusese scris, ziseră Amin toți și începură a săruta boiarii icoana’’¹¹

Iată de aici observăm maturitatea duhovnicească a noului domnitor precum și capacitatea remarcabilă a acestuia de înțelegere a realităților vremii sale. Soluțiile pe care le va propune pentru rezolvarea situațiilor conflictuale din viața politică a țării sale vor izvorî toate din aceeași bună așezare duhovnicească prin care el căuta buna înțelegere și evitarea vărsării de sânge. Pentru a-și împlini aceste deziderate Constantin Brâncoveanu va cheltui foarte mulți bani și își va jertfi în final viața sa.

Într-o scrisoare trimisă în 31 decembrie 1688 către țarul Rusiei, Constantin Brâncoveanu își motiva din perspectiva veșniciei alegerea făcută și se arăta foarte lucid în a aprecia crucea grea pe care o luase pe umerii săi dorind astfel să urmeze lui Hristos:¹²

„Slujba mea este să îndur nevoile și să rabd năpăstile și chiar să-mi vărs sângele în numele lui Hristos și al Domnului nostru Dumnezeu, pentru credință, pentru Una, Sfântă, Ortodoxă și Apostolească Biserică.”¹³

În **Proclamația către țară** a noului voievod din **23 noiembrie 1688**, rostită doar după ce a obținut cu mulți bani recunoașterea domniei de către turci, Sfântul Constantin Brâncoveanu făcea cunoscută norodului „petrecania unchiului Șerban Voievod după rânduiala lumii” și anunța alegerea sa „cu voia și cu sfatul părintelui Vlădică și a egumenilor și a boierilor și a tuturor căpeteniilor și a toată țara”, motivând, totodată astfel alegerea sa: „*Domnia mea aceasta nu o aș fi pohtit, că știți că de niciunele lipsă nu am fost, ci ca un Domn eram la casa mea; numai pentru rugăciunea tuturor care sunt scriși mai sus și pentru ca să nu vie niscari străini Domni asupra țării și a săracilor, care să-i necăjească fără de milă și să pustiască țara, pentru aceasta am luat Domnia, jugul acesta, asupra Mea...*”¹⁴

Domnia Domnitorului Constantin Brancoveanu

La înscăunarea Sfântului Constantin Brâncoveanu, în 1688, situația politică a Țării Românești era una deosebită atât pe plan intern cât și internațional. Afla la confluența celor trei mari imperii: **habsburgic, otoman, și țarist**, domnitorii Țărilor române au trebuit să adopte o politică proprie, ținând seama de interesele acestor vecini puternici și să încerce să obțină pacea, lucru extrem de complicat deoarece, cele trei mari imperii își manifestau tot mai mult tendințele expansioniste. Imperiul Habsburgic alcătuiuse „**Liga Sfântă**” dorind să elimine din Europa Imperiul Otoman, în timp ce Rusia, devenită o mare putere răsăriteană, începea să își facă tot mai mult simțită prezența și să revendice teritoriile, iar Imperiul Otoman aflat în plină decadentă se lupta să nu piardă influența în Țările române, și să piardă astfel imensele venituri materiale ce le aveau de pe urma acestora.¹⁵

Popoarele înrobite de turci în Balcani (grecii, bulgarii, sârbii și albanezii) sperau că „Liga Sfântă” le va aduce libertatea. Se întrezărea o speranță și spre puterea ortodoxă rusă, care se bucura de încrederea popoarelor balcanice supuse de turci, dar se constată cu ușurință

că politica lui Petru cel Mare avea în vedere tendințe expansioniste, nu numai spre Rasărit, către Marea Neagră, ci și spre Apus către Țările Baltice.

În acest context, Brâncoveanu trebuia să mențină un echilibru între aceste sfere de influență, lucru remarcat de **Anton Maria del Chiaro** în cronică sa: „*Valahia e situată între două împărății care formează o balanță. Principele trebuie să ducă o politică de echilibru. Plecând balanța spre îndatoririle stricte către turci, riscă pericolul de a pierde țara și libertatea dinspre partea nemțească. În schimb, aplecând-o spre nemți sau alte puteri creștine, va pierde domnia și viața dinspre partea turcilor.*”¹⁶

Constantin Brâncoveanu și-a dorit cu orice preț să aducă pacea în hotarele țării sale. De aceea, prin alcătuirea împrejurărilor, chibzuind bine a hotărât că trebuia să rămână supus turcilor atâta vreme cât situația nu îi permitea să ridice armele împotriva lor și a tătarilor care puteau oricând invada țara la porunca sultanului. Dacă la Istanbul recunoașterea sa ca domn a întâmpinat un succes deplin, Viena însă nu a primit cu bucurie bine vestea, căci un domn nou însemna amânarea negocierilor demarate de Șerban Vodă de a intra în Liga Sfântă, iar persoana celui ales nu era pe placul habsburgilor care îl cunoșteau bine pe marele voievod valah ca fiind un aprig apărător al Ortodoxiei și al cauzei românilor transilvăneni. Tânărul voievod trebuia să rezolve un complex de situații conflictuale și doar ajutorul lui Dumnezeu și sprijinul aflat în rugăciune au adus pacea în țară. După aplanarea unui scurt conflict cu austriei în ianuarie 1690, tânărul domnitor a primit de la Dumnezeu mult dorita pace care a durat mai bine de două decenii până la sfârșitul său mucenicesc.¹⁷

Familia Sfântului Constantin Vodă Brâncoveanu

Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu a fost dăruit de Dumnezeu cu mulți copii, cea mai mare bogăție vieții sale, pe care sfântul a știut să o închine Ziditorului. Constantin Brâncoveanu s-a căsătorit în anul **1674** cu nepoata domnului Antonie Vodă, iar căsnicia lui a fost plină de darul lui Dumnezeu, credincioasa doamnă **Maria** născând nu mai puțin **de unsprezece copii**, anume **patru feciori și șapte fete**. La doi ani după căsătorie li s-a născut cea dintâi fiică, pe care au numit-o **Stanca**, poate după numele bunicii din partea tatălui. În 1678 a venit pe lume Maria, iar mai apoi, în 1682, s-a născut și Ilinca. În anul următor, 1683, Brâncoveanu a dobândit cel dintâi fiu, pe care l-a numit Constantin, iar în 1685 s-a născut și Ștefan. Apoi au urmat în 1686 Safta, în 1690 Radu, și Ancuța în 1691, Bălașa în 1693, Smaranda în 1696, iar în 1698 s-a născut și cel din urmă fecior, anume Matei. Toate vlăstarele brâncovenesti s-au învrednicit de o bună și aleasă creștere. Cronicile îl înfățișează pe Constantin Brâncoveanu extrem de atent, cumpătat, darnic, milos și blând cu toți cu copiii săi. Frumusețea sufletului voievodului și al doamnei Maria se vede în toți acești minunați copii. Părinții au investit enorm în educația fiilor lor, ceea ce a făcut ca de la bun început distinsa familie a Brâncovenilor să fie invidiată și pizmuită.¹⁸

Pentru educația odraselor domnești Sfântul Constantin Brâncoveanu a cheltuit foarte mulți bani, dovada poate fi găsită în cronicile vremii care vorbesc despre mulți dascăli renumiți precum: Ioan Comnen, Hrisant Nottara, Antim Ivireanul, care s-au ocupat de școlirea copiilor domnitorului. Important de remarcat este faptul că toți copiii au fost inițiați atât în cultura antică, deprinzând limbile clasice cât și cele moderne, dar au cunoscut și învățătura Sfintei Evanghelii și literatura patristică. Dovada mării dorințe a celor doi evlavioși părinți ca fiii lor să cunoască cât mai mult, este impresionanta bibliotecă a mănăstirii Horezu care cuprindea o varietate mare de lucrări, înglobând scrieri patristice precum: operele Sfinților Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz, Grigore de Nissa, Ioan Damaschinul, Maxim

Mărturisitorul, pe Clement Alexandrinul, dar și literatură profană, precum: Odiseea lui Homer, tragediile lui Euripide, comediile lui Aristofan, opera lui Hesiod și multe altele. La toate acestea li s-au adăugat și lucrări din literatura juridică bizantină, din domeniul istoriei, geografiei, filozofiei, literaturii și gramaticii, precum și cărți de cult ori de rugăciuni, toate fiind destinate educației copiilor domnitorului. Roadele acestei imense preocupări nu au întârziat să apară. Constantin, fiul cel mai mare al domnitorului, fiind cel întâi-născut de parte bărbătească, urma să urce pe tronul voievodal atunci când Brâncoveanu-tatăl avea să fie împovărat de ostenele bătrâneților.¹⁹Pentru aceasta, tânărul Constantin a primit învățătură aleasă, de viitor conducător creștin astfel el reușește la vârsta de nici 20 de ani împliniți să facă o primă traducere din limba greacă veche în greaca nouă a unei cărți a lui Plutarh intitulată: **Paralele grecești și romane**. Urmându-și fratele mai mare, Ștefan și Radu au alcătuit și ei cuvântări panegirice pe care le-au rostit în biserică la zi de praznic, □ntre preocupările cărturărești ale fratelui mai mic, Radu Brâncoveanu, poate fi găsită o extrem de frumoasă Cuvântare la Patima cea mântuitoare în care autorul atât de profund scrie profetic despre felul cum își dorește viața împlinită, *„coasta cea împunsă a Mântuitorului fie-ne mormânt! Și chiar vii de suntem, să murim la Tronul vieții, la Crucea cea purtătoare de viață. Să alergăm cu toții și, lăsând toată grija cea lumească, să cădem cu suspinuri și lacrimi la picioarele cele pironite ale Dumnezeului celui Răstignit”*.²⁰

Din aceste scurte pasaje este atât de evidentă educația aleasă și viața duhovnicească deosebită a copiilor domnitorului Constantin Brâncoveanu, o bogăția neprețuită primită de la Dumnezeu după cum mărturisește Sfântul Antim Ivireanul în prefața unei cărți a lui Plutarh tipărită în 1704 la București în care el nota: *„Am fericit pe prealuminatul nostru Domn Constantin Brâncoveanu, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu Preaînălțimii Sale și fii care pentru preamărea lor arătată virtute înainte de vreme, sunt râvniți în lume și pizmuiți”*²¹

Sfântul Constantin Brâncoveanu, ctitor de locașuri sfinte

Constantin Brancoveanu, se numără printre importanții ctitori de locașuri sfinte ai neamului nostru. Aleasa sa viață duhovnicească, cultura sa și rafinamentul său se arăta în totate ctitoriile sale. El participa zilnic la viața liturgică a Bisericii, fapt mărturisit de cronicile vremii, și astfel s-a aflat într-un dialog neînterupt cu Dumnezeu. Responsabilitatea domnitorului creștin față de neam se arată în dorința arzătoare a acestuia de a ridica nivelul duhovnicesc și cultural al poporului său. Astfel, din profunda sa simțire și trăire liturgică au izvorât grija sa pentru zidirea de locașuri sfinte dar și pentru zidirea sufletească a credincioșilor prin traducerea și tipărirea cărților de cult și a scrierilor patristice.

Posedând talentul și rafinamentul împăraților bizantini, dar posibilități materiale Sfântul Constantin Brâncoveanu a zidit și pictat nenumărate biserici și mănăstiri dând naștere unui adevărat stil în arta bisericească definit ca o sinteză artistică orientală postbizantină și premodernă, reprezentativ pentru sfârșitul artei medievale din Țara Românească și premisă a artei în stil național de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ce poartă până astăzi numele **Stilul Brancovenesc**. El a □ncercat să impună acest stil □n toată Tara Românească și chiar □n Transilvania, dorind să creeze un **stil unitar arhitectural bisericesc**.²² Referindu-se la această dragoste pentru frumusețea sfintelor locașuri cronicarul Radu Greceanu îl compara pe Constantin Brâncoveanu, cu Sfântul Constantin cel Mare și cu dreptcredinciosului împărat Justinian, *„Cărora dar și mării-ta a urma silindu-te și în tot chipul spre fapte bune nevoindu-te mai vârtos cu milostenii și multe case dumnezeiești den temelii ai ridicat, fără de cele ce cu*

mile ai întărit, altele cu ziduri ai înnoit și ai întemeiat, cât pot zice că mai nici o mănăstire domnească n-au rămas neîntărită de mila mării-tale, și numai aicea în țară, ci și pentru-alte țări străine, prin limbi păgâne, biserici creștine ai făcut, ca și cărți multe bisericești în zilele mării-tale și cu cheltuiala mării-tale s-au tipărit. Den porunca mării-tale tălmăcite de pre limba elinească pre limba rumânească, și pre limba grecească foarte frumoase, care n-au fost mai înainte, și școale de învățături elinești și slovenești mării-ta ai făcut și pururea spre bunătați necentenite ești a face, spre folosul de obște...”²³

Încă înainte de a ajunge domn, Sfântul Constantin a ridicat două biserici, una la **Potlogi** și alta la **Mogoșoaia**, lângă București. Marea avere pe care a moștenit-o de la părinții săi a știut să o întoarcă, mulțumind lui Dumnezeu înapoi zidind aceste frumoase locașuri de cult.

În vara anului **1690** marele voievod a pus piatra de temelie la cea mai de seamă ctitorie a sa, **Mănăstirea Hurezi**, pe care o termină la **18 septembrie 1697**. Este una din cele mai de seamă și mai frumoase ctitorii ale sale, o deplină manifestare a stilului brâncovenesc. Complexul arhitectural impresionează prin simetrie. El are în centru biserica mare încadrată de zidurile și turnuri de apărare și include și o serie de schituri și paraclise anexă. Bisericile acestei grandioase lavre au ample pridvoare cu arcade sprijinite pe coloane de piatră, cu decor identic celor din arhitectura civilă. Ancadramentele de la ferestre sunt bogat decorate cu reliefuri cu decor vegetal, antropomorf sau zoomorf.²⁴

Tot în Vâlcea, reface din temelii în anul 1696, **Mănăstirea Mamul**, o veche ctitorie a fraților Buzești și a Brâncovenilor.

În București, el a ctitorit trei biserici, tot pe locul unora mai vechi. În primul rând a zidit **biserica Sfântul Ioan cel Mare sau Grecesc**, ce a fost demolată în secolul al XIX-lea, apoi a ridicat **biserica mănăstirii Sfântul Sava**, demolată tot în secolul al XIX-lea.

Cea mai frumoasă ctitorie a lui din capitala țării este incontestabil **biserica Sfântul Gheorghe Nou** sfințită cu alai mare, la **29 iunie 1707, de Hrisant Notara, patriarhul Ierusalimului**, înconjurat de un sobor de arhieri din Răsăritul ortodox și din Sudul Dunării. La **Mitropolia din București a ridicat din temelie clopotnița de la intrare iar la Doicești, lângă Târgoviște**, a zidit biserica mare. Împreună cu unchiul său Mihai Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu a ridicat, între 1691 și 1697, o mănăstire, înconjurată cu ziduri înalte de opt metri la **Râmnicu-Sărat**. În afara locașurilor sfinte ridicate în întregime, Constantin Vodă Brâncoveanu a făcut îmbunătățiri, reparații, adaose, înnoiri și danii la o mulțime de biserici și mănăstiri de pe cuprinsul întregii țări. Astfel la Mănăstirea Tismana a dăruit vase de argint. La Mănăstirea Strehăia a înnoit zidurile învechite. În 1683, repară Mănăstirea Bistrița, ctitoria Craioveștilor, rudele sale după tată, iar în 1695, reface mănăstirea Dintr-un Lemn, și contribuie la restaurarea mănăstirii Argeșului²⁵

La Câmpulung, repară Biserica Mănăstirii Negru Vodă. La Târgoviște, repară în 1698 Biserica Domnească, înnoindu-se pictura și pardoseala, și biserica Sfântul Dumitru, iar în 1708, Mitropolia. Biserica Mănăstiri Dealul a învelit-o cu aramă și a zugrăvit-o pe dinăuntru și pe dinafară.

În Vlașca, a reparat Mănăstirea Glavacioc, ridicată din vechime de Vlad Vodă Călugărul.

Doamna Maria, soția lui Constantin Brâncoveanu, nu s-a lăsat mai prejos de evlaviosul ei soț, în râvna față de zidirea și înfrumusețarea locașurilor dumnezeiești. Ea făcut între 1695-1699 Bolnița de la Hurezi și a restaurat în același timp biserica Schitului Viforâta de lângă Târgoviște. În 1706 a refăcut din temelie Mănăstirea de la Surpatele.²⁶

Mult s-a îngrijit Constantin Brâncoveanu de românii din Transilvania, mai ales după acțiunile de prozelitism întreprinse de Viena, prin care acesta a dorit să-i treacă la catolicism pe cei de peste munți. Sprijinitor al ortodoxiei transilvănene, Constantin Brâncoveanu a fost

ctictorul bisericilor din **Făgăraș, Sâmbăta și Ocna Sibiului**, precum si **Mănăstirea de la Sâmbăta de Sus**

Numărul acesta impresionant de ctitorii vorbesc despre o disponibilitate extremă a voievodului de a cheltui sume mari de bani pentru zidirea de locașuri sfinte. Este o dovadă limpede a modului în care el a știut să se raporteze la avere, văzându-o ca pe un dar ce trebuie întors înapoi lui Dumnezeu. Rafinamentul și finețea și generozitatea sa a fost lăudată de toți contemporanii lui. *„De aceea, și noi de la marginile pământului și din părțile cetății lui Dumnezeu a Antiohiei, auzind de virtuțile tale, de Dumnezeu luminate, am alergat și am venit cu toată graba în acest fericit oraș, ca să vedem și să învățăm în faptă acelea ce am auzit fiind departe, astfel după cum în vechime împărăteasa de miazăzi a venit de la margini să vadă înțelepciunea lui Solomon”*.²⁶ mărturisirea patriarhul Atanasie Dabbas al Antiohiei.

O componenta demnă de luat în seamă a Stilului Brancovenesc este și **Pictura Bisericeasca** dezvoltată sub oblăduirea Domnitorului Martir, în acest sens, la Hurezi, principala mănăstire ctitorită de Brâncoveanu, au funcționat între 1694 și 1705 echipele de zugravi care, în intervalul amintit dar și în deceniul următor, au fost solicitați să înfrumusețeze principalele biserici ale mănăstirilor de pe întinderea Țării Românești dar și în afara ei. Un reprezentant demn de amintit al acestei vremi este celebrul pictor **„Parvu Mutu – zugravul”** Sunt pictate în acesta perioadă următoarele biserici și mănăstiri: Mănăstirea Sfântul Gheorghe Nou din București; Biserica din Filipeștii de Targ; Biserica din Filipeștii de Padure; Biserica din Călinești; Biserica din Măgureni, zugrăvește Biserica Adormirea Maicii Domnului din Râmnicu Sărat, pe atunci, manastire și Biserica Colțea din București.²⁷

Extrem de generos a fost domnitorul nu doar cu bisericile și mănăstirile din Țara Românească și Transilvania, ci el a ajutat cu sume de bani și cu nenumărate dani biserici și mănăstiri de pretutindeni în Răsăritul ortodox. Astfel, Patriarhia Ecumenică, mănăstirile Sfântului Munte Athos, Locurile Sfinte de la Ierusalim, Mănăstirea Sfânta Ecaternia din Muntele Sinai, Patriarhiile apostolice a Alexandriei și Antiohiei, toate au beneficiat de dragostea mărinimia domnitorului român.²⁸

Sfântul Constantin Brâncoveanu, ctitor de cultură românească

Primind o educație aleasă Brancoveanu a fost mult preocupat de zidirea sufletească a celor aflați sub stăpânirea sa. Domnitorul a dorit mult pacea pentru ca ierarhii, preoții și dascălii să se poată ocupa de popor, să îl lumineze prin cunoașterea Sfintei Scripturi, a Sfintei Tradiții dar și a culturii profane. Zelul și dorința sa de a lumina poporul izvorau din evlavie sa după cum nota în 1692 cronicarul **Șerban Greceanu** în prefața la Slujbele Sfintei Parascheva celei nouă și a Sfântului Grigorie Decapolitul, tipărită în grecește la București: *„Te-ai silit și te silești cu râvnă și cu sârguință să vădești într-adevăr la toată Biserica sobornicească virtutea și evlavie ascunsă în tine; și de aceea, pe lângă celelalte bunătăți pe care le făptuiești zilnic spre folosul multora, ai mai tipărit și tipărești diferite cărți și în limba grecească și în cea românească, ca să se arate tuturor adevărul științei adevărate”*.²⁹

Sfântul Constantin Brâncoveanu a dorit în primul rând ca slujbele Bisericii să fie înțelese de tot poporul, lucrare pastorală pe care a desăvârșit-o **Sfântul Ierarh Antim Ivireanul**, alături de care au ostenit și câțiva ierarhi de seamă ai vremii, cum ar fi Mitropolitul Teodosie sau Mitrofan de la Buzău dar și reprezentanți ai culturii laice precum frații Radu și Șerban Greceanu, Constantin Cantacuzino.

În al doilea rând, domnitorul și-a dorit să aibă școli bune prin care să poată ajuta la luminarea poporul său. În vremea sa, funcționa la București o școală superioară – o **„Academie”** - în chiliile **Mănăstirii Sfântul Sava**, aflat pe locul unde astăzi se ridică

Universitatea și statuia lui Mihai Viteazul. Pentru această școală superioară, Constantin Brâncoveanu a clădit un local nou, la Mînăstirea Sfîntul Sava, sprijinindu-o constant material. Domnitorul s-a ocupat îndeaproape de organizarea acestei școli superioare, hotărînd ca înalta instituție de cultură să aibă trei dascăli, plătiți cu un salariu anual, care să predea logica, retorica, fizica, astronomia și psihologia. În fruntea acestei Academii „menită pe de o parte să introducă clasicismul elin din noi, iar pe de alta, să întărească Ortodoxia, Constantin Brâncoveanu a pus pe vestitul dascăl „Sevastos Kimenitul”³⁰

În al treilea rând, luminatul voievod a dorit să aibă cărți tipărite atât de necesare cultului dar și culturii țării sale. În vremea lui au funcționat tipografiile din cinci localități din Țara Românească și toate aceste **cinci tiparnițe** s-au bucurat, de ajutorul său.

Pe lângă tipografia mai veche înființată în 1678 la **București** de către mitropolitul Varlaam, apar și altele mai noi: în **1691 la Buzău**, prin stădania episcopului Mitrofan, **la Snagov în 1694**, la **Râmnicu Vâlcea în 1705** și la **Târgoviște în 1708**, toate prin străduința și osteneala Sfîntului Antim Ivireanul.

De numele Sfîntului Constantin Brâncoveanu se leagă tipărirea primei ediții integrale a Sfintei Scripturi în limba română. **Biblia de la București publicată în 1688**, rămasă în istoria scrisului românesc sub numele de Biblia lui Șerban, a „apărut cu îndemnarea dumnealui Constandin Brâncoveanu, mare logofăt și ispravnic al cărții” În timpul domniei sale au fost tipărite nenumărate cărți de cult precum: Slujba Sfinților Constantin și Elena (Snagov – 1696), Triodul (Buzău – 1697), Mineiele (Buzău – 1698), Molitfelnicul (Buzău – 1699 și 1701), Octoihul (Buzău – 1700), Penticostarul (Buzău – 1701) Liturghierul (Buzău – 1702), Ceaslovul (București – 1703), Octoihul (Râmnic – 1706), Slujba Adormirii Maicii Domnului (Râmnic – 1706), Catavasierul (Târgoviște – 1713), Ceaslovul (Târgoviște – 1714).³¹

Un aspect deosebit de important al activității culturale a Sfîntului Constantin Brâncoveanu și o trăsătură deosebită a caracterului său a fost implicarea și zelul lui misionar. Cronicile vremii notează faptul că domnitorul valah a ajutat în nenumărate material dar și spiritual pe românii oprimați de uniație din Transilvania. Aflând de gestul reprobabil al lui Atanasie Anghel din 1701 Sfîntul Constantin Brâncoveanu le scrie brașovenilor următoarele: „*Încredințați suntem că Dumnezeu unora ca acestora care ocărăsc și nu cinstesc legea întru care s-au năcut și înaintea lui Dumnezeu s-au fâgăduit, cu de grabă li se va răsplăti, că de multe ori acestea am văzut - cel ce lasă legea sa și pofteste alta iau plată de la dreptul judecător Dumnezeu...*”³²

Acest zel misionar îl va îndemna să tipărească și apoi să popularizeze în Transilvania o serie de lucrări cu caracter apologetic, precum: Manualul contra papistasilor, al lui Maxim Peloponisianul, Contra dogmelor catolice a lui Meletie Sirigul, Contra calvinilor a patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, Mărturisirea de credință a mitropolitului Petru Movilă.

Un important act de susținere a lumii ortodoxe a fost inițiativa lui Brâncoveanu de a fi tipărite cărți de slujba și de învățătură a credinței și în limbile greacă, arabă și georgiana. Pentru preoții ortodocși din Arabia, care nu aveau cărți de cult, s-au tipărit un Liturghier și un Ceaslov în greacă și arabă, iar la Alep, în Siria, a fost trimisă o tipografie și litere arabe turnate în tipografia de la Snagov cu care s-a tipărit Psaltirea arabă, având pe frontispiciu stema Țării Românești și inițialele lui Constantin Brâncoveanu. Tipografia a funcționat aproape două secole și a tipărit mai mult de 70 de titluri. Voievodul Brâncoveanu a trimis o tipografie și în Georgia, în patria Mitropolitului Antim, unde s-au tipărit primele Evanghelia și Liturghierul în limba georgiana.³³

În 1701 la tipografia din București, tot la inițiativa lui Constantin Brâncoveanu, s-a tipărit și prima carte în limba turcă din toată lumea otomană, numită **Proschinarul Ierusalimului și a toată Palestina**.

Mucenicia Sfinților Brâncoveni

Voievodul Constantin Brâncoveanu era un om blând și sincer și cu toate că știa că persoana și politica pe care o ducea de echilibru nu era pe placul multor boieri nu credea că cineva ar putea vreodată să uneltească împotriva lui și să-l trădeze.³⁴ Toată drama trădării a început în anul 1711. Pe fondul neînțelegerilor tot mai mari între Brâncoveanu și familia Cantacuzinilor privind politica externă a Țării Românești, după înfrângerea lui Dimitrie Cantemir la Stănilești, bătălie la care Constantin Brâncoveanu participase de partea turcilor, acordându-le ajutor material, unul din generalii săi, Toma Cantacuzino, a dezertat, fugind în Rusia, acolo Petru cel Mare l-a împroprietărit în regiunea Kievului și l-a făcut general-maior de cavalerie. Această trădare i-a agravat domnitorului situația în fața turcilor care deveniseră extrem de suspicioși și care primeau tot mai multe plângeri împotriva lui. Pe de altă parte, cei doi unchi ai săi doreau domnia pentru protejații lor. Brâncoveanu era străin de urzelile complotului Cantacuzinilor, și-și vedea de treburile domniei, fiind convins că poziția sa era stabilă.³⁵ În primăvara anului 1714, situația domnitorului s-a înrăutățit odată cu urcarea pe tronul imperiului a noului sultan Ahmet, ceea ce a dus și la înlăturarea de la curte a principalilor săi sprijinitori. Tot în primăvara anului 1714 la Înalta Poartă s-au strâns o serie de pări cât se poate de neadevărate împotriva domnitorului, potrivit cărora ar fi întreținut corespondență secretă cu puterile creștine, că ar fi stors țara cu birurile, că ar fi locuit mai mult la Târgoviște și nu la București, că ar fi cumpărat multe moșii, că ar fi fost complice la trădarea lui Toma Cantacuzino, că ar fi scos proprie monedă națională și multe altele. Sfântul Constantin se știa domn pe viață și de aceea nu intuia primejdia ce avea să se abată asupra lui. Dramatic este și faptul că puținii săi sprijinitori de la curtea sultanului l-au trădat și nu l-au avertizat.³⁶

Încercările Sfântului Constantin a început în Postul Paștilor. Stanca, fiica sa cea mai mare, moare pe neașteptate, pe data de 15 martie 1714, fapt ce a adus o durere imensă în sufletul domnitorului care va scrie apoi la 17 martie patriarhului Hrisant Notara înfățișând cu aceste cuvinte starea sa sufletească: „*Fata mea preaiubită suferind până la 15 ale lunii..și-a dat sufletul în mâinile Dumnezeului celui viu...iar pe noi părinții ei, ne-a lăsat nemângâiați și întristați în nenumărate tulburări. Căci, Dumnezeu știe, prin foc și prin apă trece sufletul nostru, și nu avem mângâiere....Dar Domnul a dat, Domnul a luat și cum Domnului I s-a părut așa a și făcut. Mulțumim și ne închinăm voinței Sale sfinte și ne rugăm de mila Lui nesfârșită să o odihnească în³⁷ sânurile lui Avraam*”.³⁸

În această atmosferă de durere și doliu, marți în 3 aprilie 1714, în Marția Săptămânii mari, a sosit la București Capugiul Mustafa aga, unul din cei mai buni prieteni ai domnitorului Brâncoveanu, ales anume de marele vizir ca să nu intuiască acesta nimic, care a intrat în palatul domnesc și îi dă vestea năpraznică a depunerii lui din domnie. Au fost adunați toți boierii țării și mitropolitul, apoi a citit în public Hatișeriful sultanului care avea acest scurt și dramatic cuprins: „*Pentru că te-am găsit pe tine, Constantine Brâncovene, nevrednic și hain, ca unul care ai adus pe muscali la Brăila..., ai pus biruri noi pe țară și a despuiat-o cu ele și nu te-ai mulțumit cu scaunul de domnie...pentru aceste greșeli deci, și multe altele te scoatem din Domnie și-ți poruncim să vii aici la noi cu toată casa și seminția ta. Pentru aceasta am trimis la tine pe Imbrohorul cel Mare...*”

A urmat apoi sigilarea visieriei, a tezaurului privat al domnitorului care a fost pus sub paza boierilor până la sosirea corpului de armată condus de imbrohor. Zadarnic a încercat sfântul voievod să amâne plecarea sa după sărbători. Turcii se temeau de o intervenție austriacă și de aceea au numit în grabă un nou domnitor în persoana lui **Stefan Cantacuzino**,

nepotul lui Constantin Brâncoveanu. În vinerea mare, spre seară, voievodul mazilit părăsea Bucureștiul împreună cu cei patru băieți și cu alte rude, toți sub escortă pentru a fi duși la Istanbul.³⁹

După aproape trei săptămâni de drum a ajuns domnitorul la Constantinopol cu toată familia sa, și în loc de a fi condus la unul din palatele sale, cum spera, a fost condus direct la închisoarea „**Cele șapte turnuri**” - **Edicule**.

Din aprilie și până în iulie, Sfinții Brâncoveni au fost supuși la torturi. Rând pe rând, zi de zi, ei au trebuit să mărturisească unde li se află averile. De la Edicule au fost apoi transferați în temnița unde erau închiși marii demnitari turci, pașii și vizirii și anume la **Bostangi Basa**. Suferințele chinurile și torturile au continuat pentru toți, pentru familie și pentru vistierul Ianache Văcărescu cel care cunoștea secretele domnului mazilit. La torturile nesfârșite se adăugă pârile venite neîncetat din țară din partea Cantacuzinilor care, fiindu-le teamă că Brâncoveanu ar putea scăpa, trimiteau mereu noi acuze. Chinurile la care au fost supuși Brâncovenii erau motivate politic și urmăreau nimic altceva decât averea lor. Ultima încercare la care a fost supus Sfântul voievod a fost una de o mare viclenie. Spre sfașitul lui iulie pe neașteptate, i-au spus că a fost iertat, și l-au mutat în palatul Țării Românești din Constantinopol promițându-i chiar și domnia în schimbul unei sume colosale de 20.000 de pungi. Brâncoveanu a cerut timp de gândire. I s-a permis să scrie sperându-se că el va încerca prin scrisori să-și pună la adăpost averea care scăpase nedeclarată și astfel să se mai descopere câte ceva. Aici însă intervine o mare schimbare. La intervențiile făcute pentru el la curte, muftiul îi obține grațierea cu condiția ca fostul domn să se lepede de creștinism și să treacă la islam. Auzind propunerea muftiului, domnitorul, din râvna pentru Dumnezeu a refuzat. Atunci turcii l-au închis din nou și iarăși l-au torturat. ⁴⁰Văzând că nu mai scot nimic de la el, i-au hotărât pieirea. Din acest moment istoria Brâncovenilor devine sinaxar. O execuție politică pe motiv de avere devine mucenicie. Dumnezeu intervine în planul istoric omenesc și dăruiește Sfântului Constantin cel mai mare dar și anume acela al posibilității mărturisirii credinței și atașamentului față de El cu prețul sângelui: La 15 august 1714, în ziua în care fostul domn împlinea 60 de ani a avut loc execuția lui Constantin Brâncoveanu și a fiilor săi, împreună cu sfetnicul Ianache Văcărescu. Ei au fost aduși la locul de execuție desculți și în cămașă în fața crudului sultan Ahmet și a ambasadurilor puterilor europene, chemați să participe ca spectatori la masacru pentru a fi înfricoșați. În acele dramatice momente Sfântul Constantin Brâncoveanu, asemenea primilor mucenici, a făcut o scurtă rugăciune, și s-a adresat fiilor săi cu următoarele cuvinte: „*Fii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume; cel puțin să salvăm sufletele noastre și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru.*”⁴¹ Execuția a avut loc în piața Iali Kioșc de lângă Serai, iar cronicile sunt unanime în a prezenta faptul că pentru a spori durerea sfântului voievod au fost mai întâi decapitați în fața lui toți copiii săi. Primul decapitat a fost Ianache Văcărescu, apoi urmând pe rând, Constantin (31 ani), Ștefan (29 ani), Radu (24 ani) și Matei (12 ani) iar la urmă, părintele lor, care a fost spectator la toată această cruzime și barbarie. În această execuție plină de barbarie cronicile rețin un moment deosebit de încărcat emoțional în care mezinul familiei, Matei, înfricoșat de moarte, și revoltat s-a adresat sultanului spunându-i că el nu înțelege de ce trebuie să moară din cauza altora. Ahmet i-a răspuns scurt că dacă se leapădă de credință își va păstra viața. Atunci a intervenit Sfântul Constantin care a reușit și în acele tragice clipe să insufle copiilor săi dragostea fierbinte de Dumnezeu pe care o avea în sufletul său și i-a spus: „*Din sângele nostru n-a fost nimeni care să se lepede de credință!*” Atunci mezinul a strigat cu glas mare gădelui: „*Vreau să mor creștin, lovește! Și îndată călăul i-a retezat capul ca și celorlalți iar mai pe urmă îi tăie capul și tatălui. După aceea trupurile lor au fost aruncate în mare iar capetele au fost duse și atârinate în fața bolții celei mari a Saraiului. Și au rămas acolo vreme de trei zile....*”⁴²

Trupurile sfinților Brâncoveni au fost apoi pe ascuns pescuite de câțiva creștini evlavioși îngropate într-o mănăstire în insula Halki, nu departe de Constantinopol, zidită de

basileul Ioan II Paleologul și refăcută de Constantin Brâncoveanu. Doamna Maria și cu ceilalți membrii rămași în viață au stat închiși în Constantinopol până în martie 1715, după care cu mari eforturi, doamna Maria Brâncoveanu a reușit să aducă în țară osemintele voievodului, înmormântându-le în una din ctitoriile soțului ei: Biserica „Sfântul Gheorghe Nou” din București. De teamă să nu fie profanat de turci, mormântul a fost acoperit cu o lespede de marmură albă, fără însemnele domnești. Doar inscripția discretă cu stema Țării Românești și candela de argint de deasupra mormântului au fost singurele indicii, pe care 200 de ani mai târziu le-a descifrat Nicolae Iorga, afirmând cu tărie că acolo odihnea Sfântul Martir Constantin Brâncoveanu.⁴³

Concluzii

Plasându-se între timp și veșnicie, între istorie și sinaxar, între trecut și prezent viața Sfântului Constantin Brâncoveanu are multe de spus lumii de astăzi. După ce am amintit toate etapele vieții acestui sfânt se cade să ne punem câteva întrebări: Ce putem noi înțelege din viața, ctitoriile și martiriul Sfinților Brâncoveni? Care sunt valorile spirituale pentru care trăim azi? Care sunt prioritățile vieții noastre? Ce urmărim să dobândim în această lume?

Fără sfârșitul martiric viața domnitorului Constantin Brâncoveanu ar fi fost doar o filă glorioasă din istoria neamului nostru. Dar ea este cu mult mai mult, ea este o pagină de sinaxar. În ea nu găsim relatarea despre anumite fapte ale omului ci găsim faptele minunate ale lui Dumnezeu lucrate prin aleșii săi.

Să luăm așadar aminte la viața Sfinților Brâncoveni care în pofida bogăției și poziției lor sociale au iubit frumusețea vieții evanghelice, și nu s-au legat de lumea aceasta, ci și-au dorit-o pe cea viitoare. În al doilea rând tot ce avem în această viață este darul lui Dumnezeu iar darul este semnul iubirii care trebuie întors Dăruitorului. Brâncovenii au primit multe daruri, materiale și spirituale și pe toate au știut să le pună în slujba lui Dumnezeu și a aproapelui lor, zidind biserici și mănăstiri care dăinuie până azi și impresionează prin acest stil unitar arhitectural bisericesc **„stilul brâncovenesc”**

Așadar să urmărim cuvântul Sfântului Apostol Pavel care ne îndeamnă în Epistola către Evrei: **„Aduceți-vă aminte de mai marii voștri (...), priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința!”** Evrei 13, 7

Note Bibliografice

1. [Pr. Acad Niculae M Popescu, Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu, Editura „Idaco ...dar din har...”, București, 2013, p. 3.](#)
2. [Idem](#)
3. [Paul de Alep, The Travels of Macarius, Patriarch of Antioch \(Safrat al-Batriyark Makaniyus al-Halabi\) trad. din limba arabă de F.C. Belfour și A.M. Oxon, 2 vol., Londra 1836 \(online\).- Biblioteca online a Universității din Toronto Canada <https://archive.org/details/travelsmacarius02pauluoft>](#)
4. [Streza Laurentiu, <http://www.comunitatea-romanilor.org.rs/stiri/1714-2014-martiriul-brancovenilor-si-exemplul-pentru-generatiile-actuale> de Mitropolit Laurentiu Streza.html](#)
5. [Iorga Nicolae, Valoarea politica a lui Constantin Brancoveanu, Valenii de Munte, 1914, p. 51 apud C. Rezachevici, Constantin Brancoveanu - Zarnesti 1690, Editura Militara, Bucuresti, 1989, p. 183.](#)
6. [Manea Cristina : Structura și restructurarea marii boierimi din țara Românească de la începutul secolului al XVI-lea până la mijlocul secolului al XVII-lea. București 2003, p.34](#)
7. [Iorga Nicolae, Valoarea politica a lui Constantin Brancoveanu, Valenii de Munte, 1914, p. 51 apud C. Rezachevici, Constantin Brancoveanu - Zarnesti 1690, Editura Militara, Bucuresti, 1989, pag.184](#)
8. [Streza Laurentiu, <http://www.comunitatea-romanilor.org.rs/stiri/1714-2014-martiriul-brancovenilor-si-exemplul-pentru-generatiile-actuale> de Mitropolit Laurentiu Streza.html](#)
9. [Greceanu, Radu logofătul, Istoria Domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod \(1688-1714\), Studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilie, București 1970 Editura Academiei.](#)
10. [Idem](#)
11. [Ibidem](#)
12. [<http://www.titulescu.eu/2014/05/constantin-brancoveanu-diplomat-domnitor-martir-si-sfant/>
\[Anton-Maria del Chiaro , Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia, Venetia, 1718 dupa <http://tipariturromanesti.wordpress.com/2014/09/24/anton-maria-del-chiaro-revolutiile-valahiei-venetia-1718/> <http://cimec.ro/Carte/delchiaro/index.html>
Cernovodeanu,Paul, Dimensiunea politică a relațiilor matrimoniale româno-ruse de odinioară, în “Dorul”, VI, 78, 1996.\]\(#\)](#)
13. [Greceanu, Radu logofătul, Istoria Domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod \(1688-1714\), Studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilie, București 1970 Editura Academiei.](#)
14. [Idem](#)
15. [Streza Laurentiu, <http://www.comunitatea-romanilor.org.rs/stiri/1714-2014-martiriul-brancovenilor-si-exemplul-pentru-generatiile-actuale> de Mitropolit Laurentiu Streza.html](#)
16. [Anton-Maria del Chiaro, Op. Cit.](#)
17. [<http://www.titulescu.eu/2014/05/constantin-brancoveanu-diplomat-domnitor-martir-si-sfant/>](#)
18. [Anania Valeriu, Constantin Brancoveanu - martir al neamului romanesc, în volumul „Din spumele mării”, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, p. 84.](#)

19. [Streza ,Laurentiu , Op.Cit](#)
20. [Radu Greceanu, Op.Cit](#)
21. [Idem](#)
22. Mihai Dana: Metode și contribuții ale cercetării arheologice la studiul monumentelor de arhitectură din țara Românească. Secolele XVI–XVII, București 2001, p.23.
23. Radu Greceanu, Op. Cit
24. Drăguș Vasile , Nicolae Săndulescu: Arta brâncovenească, București 1971, p. 31.
25. [Pr. Acad Niculae M Popescu, Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu, Editura „Idaco ...dar din har...”, București, 2013, p. 16.](#)
26. Idem
27. Radu Greceanu, Op Cit
28. Mihai Dana, Op,Cit
29. Radu Greceanu, Op, Cit
30. Ilieș, Aurora, „Studiu introductiv”, Istoria Domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714), Studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilieș, București: Editura Academiei 1970, p43.
31. [Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Romane, ediția a III-a, I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1987, p. 58.](#)
32. Radu Greceanu, Op, Cit
33. [Paul de Alep, Op.Cit](#)
34. http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/cum_a_ajuns_brancoveanu_in_fata_cailului.
35. <http://foaionationala.ro/voievodul-martir-constantin-brancoveanu-cu-fii-sai-si-sfetniculianache.html>
36. [*** Martiriul Sfinților Brâncoveni, ediție redactată și îngrijită de L.S. Desartovici, Editura Sofia, București, 2007.](#)
37. [*** Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romane, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Romane, București.](#)
38. Radu Greceanu, Op, Cit
39. http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/cum_a_ajuns_brancoveanu_in_fata_cailului.
40. [Streza ,Laurentiu , Op.Cit](#)
41. [Valeriu, Anania, Op,Cit](#)
42. Radu Greceanu, Op, Cit
43. [Nicolae Iorga , Op,Cit](#)

Bibliografie

- *** Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.
- *** Martiriul Sfinților Brâncoveni, ediție redactată și îngrijită de L.S. Desartovici, Editura Sofia, București, 2007.
- Anania Valeriu, Constantin Brancoveanu - martir al neamului românesc, în volumul „Din spumele mării”, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995.
- Bălăceanu Stolnici, Constantin, Saga Bălăcenilor, Vitruviu, București, 2000
- Bogdan, Mihai, Relațiile politice româno-ruse în secolele XV-VII, <http://csea.wikispaces.com/file/view/14.Relatii+politice.pdf>
- Cernovodeanu, Paul, Dimensiunea politică a relațiilor matrimoniale româno-ruse de odinioară, în “Dorul”, VI, 78, 1996,
<http://www.titulescu.eu/2014/05/constantin-brancoveanu-diplomat-domnitor-martir-si-sfant/>
- Chiaro del Anton-Maria, Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia, Venetia, 1718 dupa <http://tipariturromanesti.wordpress.com/2014/09/24/anton-maria-del-chiaro-revolutiile-valahiei-venetia-1718/> <http://cimec.ro/Carte/delchiaro/index.html>
- Drăguș Vasile , Nicolae Săndulescu: Arta brâncovenească, București 1971.
- Drăguș Vasile: Dicționar enciclopedic de artă medievală românească, București 2000
- Greceanu, Radu logofătul, Istoria Domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714), Studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilieș, București 1970 Editura Academiei.
- Ilieș, Aurora, „Studiu introductiv”, Istoria Domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714), Studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilieș, București: Editura Academiei 1970.
- Ilieș, Aurora, „Constantin Brâncoveanu și cronistica epocii lui, București Editura Academiei, 1989.
- Iorga, Nicolae, Istoria literaturii românești, Vol II. De la 1688 la 1780. Ediția a II-a. Revăzută și larg întregită, Editura librăriei Pavel Suru, București, 1926
- Iorga, Nicolae, Valoarea Politică a lui Constantin Brâncoveanu, Vălenii de Munte, 1914
- Iorga, Nicolae, Viața și domnia lui Constantin Brâncoveanu, București, 1914
- Iorga Nicolae, Valoarea politica a lui Constantin Brancoveanu, Valenii de Munte, 1914, p. 51 apud C. Rezachevici, Constantin Brancoveanu - Zarnesti 1690, Editura Militara, Bucuresti, 1989.
- Manea Cristina Anton : Structura și restructurarea marii boierimi din țara Românească de la începutul secolului al XVI-lea până la mijlocul secolului al XVII-lea, București 2003.
- Mihai Dana: Metode și contribuții ale cercetării arheologice la studiul monumentelor de arhitectură din țara Românească. Secolele XVI–XVII, București 2001.
- Paul de Alep, The Travels of Macarius, Patriarch of Antioch (Safrat al-Batriyark Makaniyus al-Halabi) trad. din limba arabă de F.C. Belfour și A.M. Oxon, 2 vol., Londra 1836 (online).- Biblioteca online a Universității din Toronto Canada <https://archive.org/details/travelsmacarius02pauluoft>
- Păcurariu, Mircea Pr. Prof. Dr., Istoria Bisericii Ortodoxe Romane, ediția a III-a, I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1987.
- Popescu Niculae M Pr. Acad, Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu, Editura „Idaco ...dar din har...”, București, 2013, p. 16. [.http://www.history.ro/exclusiv_web/portret/articol/cum_a_ajuns_brancoveanu_in_fata_cailului.](http://www.history.ro/exclusiv_web/portret/articol/cum_a_ajuns_brancoveanu_in_fata_cailului)

<http://foaienationala.ro/voievodul-martir-constantin-brancoveanu-cu-fii-sai-si-sfetniculianache.html>.

Streza Laurentiu, [http://www.comunitatea-romanilor.org.rs/stiri/1714-2014-martiriul-brancovenilor-si-exemplul-pentru-generatiile-actuale de Mitropolit Laurentiu Streza.html](http://www.comunitatea-romanilor.org.rs/stiri/1714-2014-martiriul-brancovenilor-si-exemplul-pentru-generatiile-actuale-de-Mitropolit-Laurentiu-Streza.html)
[http://ro.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A2nia#Perioada_principatelor .C8.99i Epoca fanariot.C4.83](http://ro.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A2nia#Perioada_principatelor_.C8.99i_Epoca_fanariot.C4.83).

[Theodorescu](#) Răzvan: [Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii \(1550-1800\)](#), vol. I, Editura Meridiane: București 1987 ; www.scribd.com/122869

[Theodorescu](#) Răzvan : [Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii \(1550-1800\)](#), vol. II, Editura Meridiane: București 1992; www.scribd.com/122869